

Sectorprofiel werkbaar werk

Vrije beroepen

Werkbaarheidsprofiel voor vrije beroepen op basis van Vlaamse Werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers 2007-2010

Brussel mei 2011

Inleiding

In het Pact 2020 spraken de Vlaamse Regering en sociale partners af dat ze er niet enkel willen naar streven dat meer mensen op actieve leeftijd volwaardig werk hebben (werkzaamheidsgraad) maar ook dat ook de kwaliteit van het werk (werkbaarheidsgraad) verbetert. Om die kwaliteit of de werkbaarheidsgraad cijfermatig in beeld te brengen ontwikkelde de Stichting Innovatie & Arbeid de 'werkbaarheidsmonitor'. In 2007 werd een eerste meting (schriftelijke bevraging) uitgevoerd bij een representatief staal van de Vlaamse zelfstandige ondernemers. De tweede meting werd uitgevoerd in 2010.

In deze nota brengen we in drie rubrieken de belangrijkste gegevens samen voor de vrije beroepen:

1. Evolutie werkbaar werk 2007-2010 bij vrije beroepen.
 - 1.1.1. Werkbaarheidsknelpunten vrije beroepen¹.
 - 1.1.2. Werkbaarheidsgraad vrije beroepen.
 - 1.1.3. Werkbaarheidsrisico's in de arbeidssituatie vrije beroepen.
2. Vergelijking werkbaar werk zelfstandige ondernemers vrije beroepen en Vlaanderen, 2010
 - a. Werkbaarheidsknelpunten, vergelijking 2010
 - b. Werkbaarheidsrisico's, vergelijking 2010
3. Risicoprofiel werkbaar werk voor vrije beroepen 2010²

¹ In de nota wordt geen informatie over statistische toetsen opgenomen. Die zijn te vinden in het informatiedossier 'Vlaamse werkbaarheidsmonitor zelfstandigen 2010. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid bij zelfstandige ondernemers in Vlaanderen, evolutie 2007-2010'. In de tekst wordt enkel over een 'verschil' of een 'afwijking' gesproken wanneer het om een statistisch significant verschil gaat.

² Er werd geen risicoprofiel opgemaakt voor de werkbaarheidsknelpunten motivatie en leermogelijkheden omdat deze knelpunten zich slechts zeer beperkt voordoen bij de zelfstandige ondernemers

1. Evolutie werkbaar werk bij vrije beroepen 2007-2010

1.1. Werkbaarheidsknelpunten 2007-2010

In de werkbaarheidsmonitor staan vier facetten van kwaliteit van de arbeid centraal: psychische vermoeidheid, welbevinden in het werk, leermogelijkheden en werk-privé-balans:

- Psychische vermoeidheid:** de mate waarin de door psychosociale arbeidsbelasting opgebouwde (mentale) vermoeidheid recuperabel is dan wel leidt tot spanningsklachten en verminderd functioneren.
- Motivatie:** de mate waarin men door de aard van de job op het werk betrokken is/blijft dan wel gedemotiveerd raakt.
- Leermogelijkheden:** de mate waarin men door formele opleiding en de dagdagelijkse ervaring op de werkplek zijn competenties op peil kan houden en verder ontwikkelen.
- Werk-privébalans:** de mate waarin de taakeisen in de werksituatie al dan niet belemmerende effecten hebben op de handelingsmogelijkheden in de thuissituatie.

Voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. Problematische en niet-problematische situaties worden als volgt benoemd:

	niet problematisch	problematisch
Psychische vermoeidheid	geen werkstress	werkstress
Welbevinden in het werk	geen motivatieproblemen	motivatieproblemen
Leermogelijkheden	voldoende leermogelijkheden	onvoldoende leermogelijkheden
Werk-privé-balans	haalbare werk-privé-combinatie	problemen werk-privé-combinatie

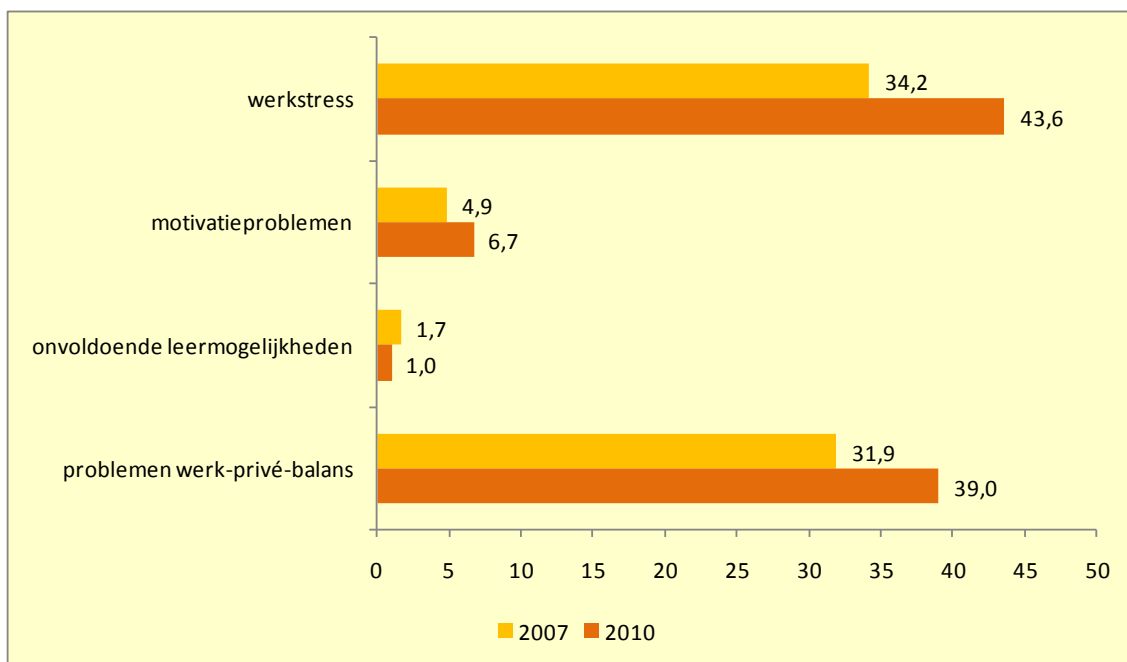
De onderstaande tabel geeft voor elk van de vier indicatoren de vergelijkende cijfers voor 2007-2010.

Tabel 1: werkbaarheidsindicatoren vrije beroepen 2007-2010 (% van zelfstandige ondernemers)

	niet problematisch		problematisch	
	2007	2010	2007	2010
psychische vermoeidheid	65,8	56,4	34,2	43,6
welbevinden in het werk	95,1	93,3	4,9	6,7
leermogelijkheden	98,3	99,0	1,7	1,0
werk-privé-balans	68,1	61,0	31,9	39,0

In de onderstaande grafiek tonen we voor elk van de vier werkbaarheidsaspecten voor welk aandeel van de zelfstandige ondernemers in de sector de situatie problematisch is in 2010. We vergelijken deze cijfers met deze van 2007.

Figuur 2: werkbaarheidsknelpunten vrije beroepen 2007-2010 (% van zelfstandige ondernemers)

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007/2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

In 2010 zijn procentueel meer zelfstandigen in vrij beroep die werkstress hebben en problemen ervaren om werk en privé op elkaar af te stemmen. Het aandeel met werkstress is tussen 2007 en 2010 toegenomen van 34,2% tot 43,6% en het aandeel dat problemen heeft om werk en privé te combineren nam toe van 31,9% tot 39%.

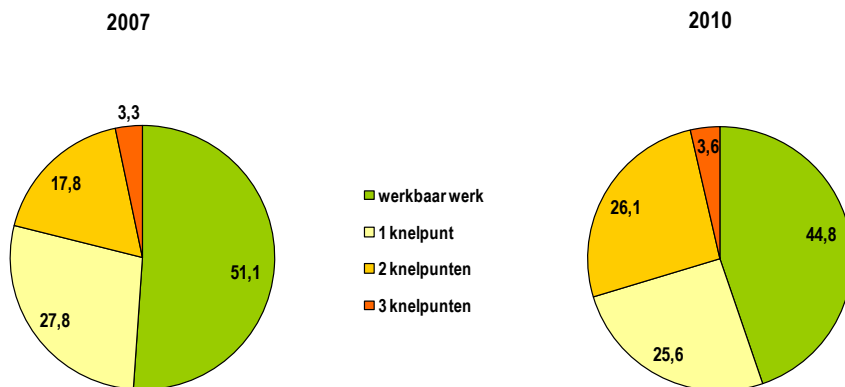
1.2. Werkbaarheidsgraad 2007-2010

De werkbaarheidsgraad is als volgt gedefinieerd:

Het aandeel van de zelfstandige ondernemers met een kwaliteitsvolle job op het vlak van zowel werkstress, motivatie, leermogelijkheden als de werk-privé-balans.

De werkbaarheidsgraad voor de vrije beroepen bedraagt 44,8%. In 2007 was dat 51,1%. Dat betekent dat 44,8% van de vrije beroepen werk heeft waaraan het kwaliteitslabel 'werkbaar werk' kan worden toegekend. De andere zelfstandige ondernemers worden in hun job met één of meerdere knelpunten geconfronteerd.

Figuur 3: procent van vrije beroepen met werkbaar werk - met (één of meerdere) werkbaarheidsknelpunten, 2007-2010

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007/2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

1.3. Werkbaarheidsrisico's 2007-2010

Eens men de omvang van de werkbaarheidsproblematiek in beeld gebracht heeft, komt uiteraard ook de vraag hoe werkbaarheidsproblemen ontstaan, wat een job werkbaar of onwerkbaar maakt. Het is immers pas door zicht te krijgen op de oorzaken van die problemen dat men ook weet waaraan gesleuteld moet worden om de werkbaarheid te verbeteren.

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor peilt daarom ook naar de kernfactoren in de arbeidssituatie die de kwaliteit of werkbaarheid van jobs bedreigen of bevorderen. Het gaat om vier werkaspecten die we hieronder kort omschrijven:

- **Werkdruk:** de mate van arbeidsbelasting vanuit kwantitatieve taakeisen zoals het werkvolume, het werktempo en tijdslimieten.

- **Emotionele belasting:** de mate van arbeidsbelasting vanuit contactuele taakeisen (bv. contact met klanten, patiënten, medewerkers).
- **Afwisseling in het werk:** de mate waarin de functie-inhoud een afwisselend takenpakket omvat en beroep doet op de vaardigheden van de zelfstandige ondernemer. Bij onvoldoende afwisseling spreken we over routinematig werk.
- **Arbeidsomstandigheden:** mate waarin zelfstandige ondernemers blootgesteld worden aan fysieke inconvenianten in de werkomgeving en lichamelijke belasting.

Ook voor deze vier werkbaarheidsrisico's zijn grenzen bepaald die aangeven of de situatie al dan niet problematisch is. Problematische en niet-problematische situaties worden als volgt benoemd:

	niet problematisch	problematisch
Werkdruk	geen hoge werkdruk	hoge werkdruk
Emotionele belasting	geen emotioneel belastend werk	emotioneel belastend werk
Taakvariatie	geen routinematig werk	routinematig werk
Arbeidsomstandigheden	geen belastende arbeidsomstandigheden	belastende arbeidsomstandigheden

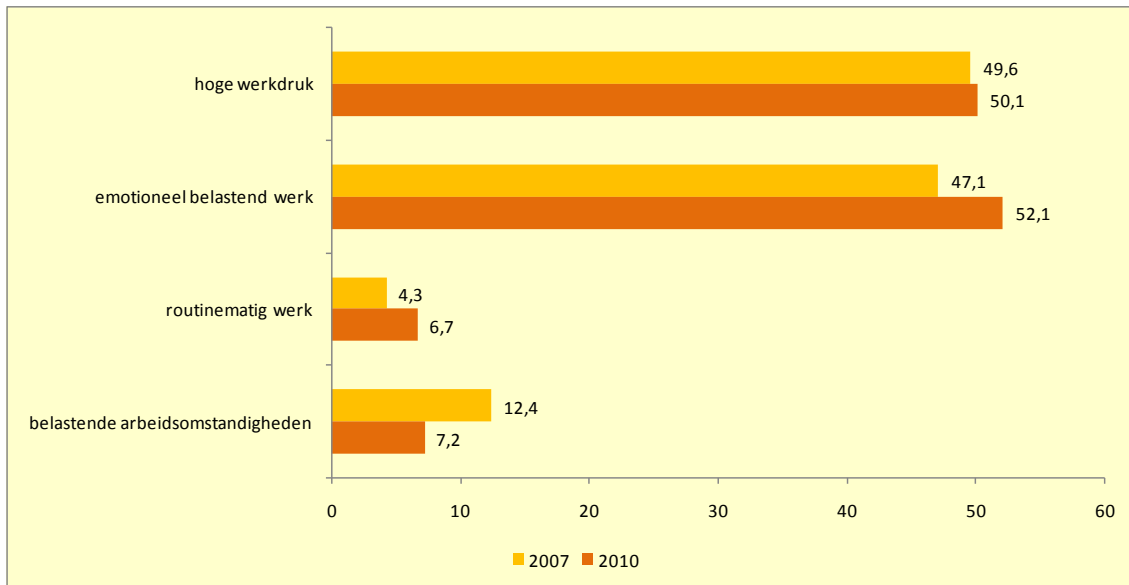
De onderstaande tabel geeft voor elk van de vier indicatoren de vergelijkende cijfers voor 2007-2010.

Tabel 2: werkbaarheidsrisico's vrije beroepen 2007-2010 (% van zelfstandige ondernemers)

	niet problematisch		problematisch	
	2004	2010	2004	2010
werkdruk	50,4	49,9	49,6	50,1
emotionele belasting	52,9	47,9	47,1	52,1
taakvariatie	95,7	93,3	4,3	6,7
arbeidsomstandigheden	87,6	92,8	12,4	7,2

In de onderstaande figuur tonen we voor elk van deze werkbaarheidsrisico's voor welk aandeel de situatie in 2010 problematisch is. We vergelijken deze cijfers met deze van 2007.

Figuur 4: werkbaarheidsrisico's vrije beroepen 2007-2010 (% van zelfstandige ondernemers)

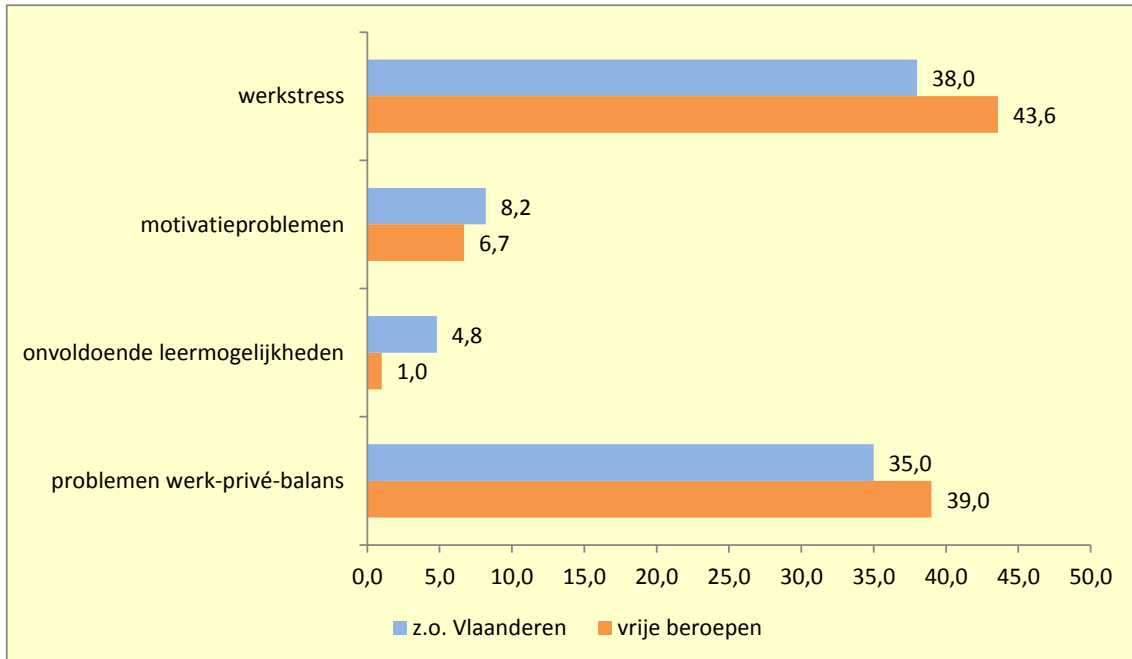
Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2007/2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

Het aandeel dat onder belastende arbeidsomstandigheden werkt is afgenomen van 12,4% in 2007 tot 7,2% in 2010.

2. Vergelijking werkbaar werk vrije beroepen – Vlaanderen in 2010

2.1. Werkbaarheidsknelpunten vergelijking 2010

Figuur 5: werkbaarheidsknelpunten vrije beroepen –Vlaanderen, 2010 (% van zelfstandige ondernemers)

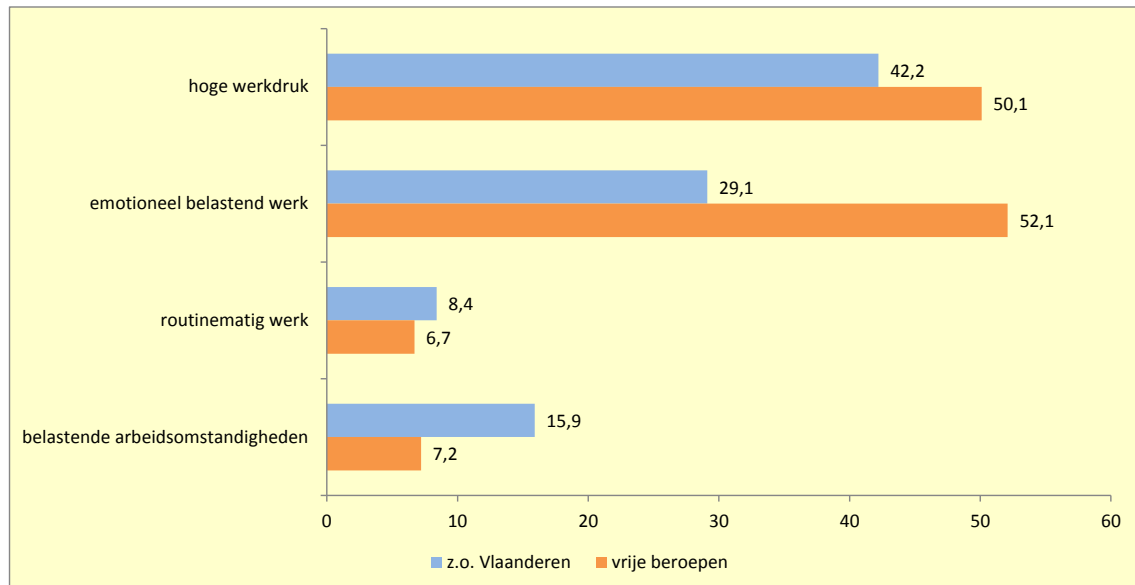

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

Het percentage dat werkstress heeft, ligt hoger bij de vrije beroepen (43,6%) dan het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen (38%). Het percentage dat onvoldoende leermogelijkheden heeft, ligt lager bij de vrije beroepen (1% versus 4,8%).

2.2. Werkbaarheidsrisico's vergelijking 2010

Figuur 6: werkbaarheidsrisico's vrije beroepen – Vlaanderen, 2010 (% van zelfstandige ondernemers)

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

Het percentage met hoge werkdruk en/of emotioneel belastend werk ligt hoger bij de vrije beroepen dan het gemiddelde voor de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen. Voor werkdruk gaat het om een verschil van 7,9 procentpunten, voor emotionele belasting om een verschil van 23 procentpunten. Het percentage met belastende arbeidsomstandigheden ligt bij de vrije beroepen lager dan het gemiddelde (7,2% versus 15,9%).

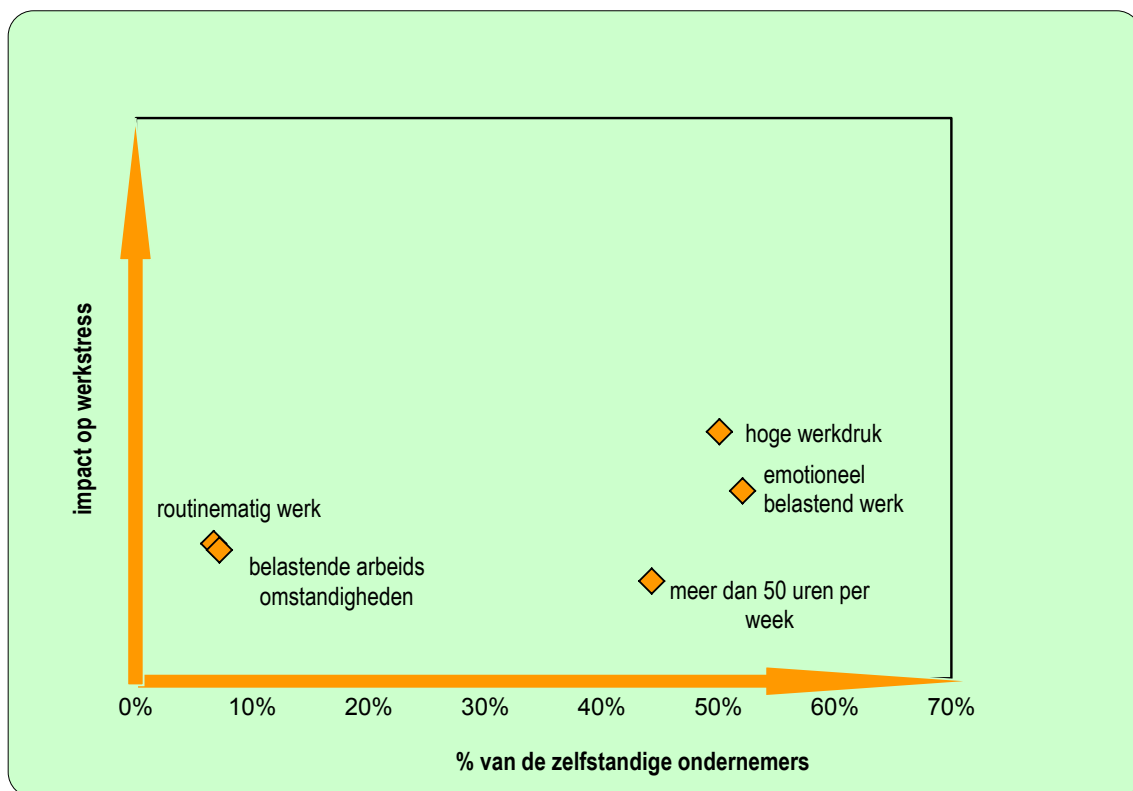
3. Risicoprofiel werkbaar werk voor de vrije beroepen

Hieronder schetsen we voor de vrije beroepen een risicoprofiel voor werkstress en een problematische werk-privébalans. Om het profiel samen te stellen wordt rekening gehouden met vijf potentiële risico's in de arbeidssituatie: een hoge werkdruk, emotioneel belastend werk, routinematig werk, belastende arbeidsomstandigheden en een wekelijkse arbeidsprestatie van meer dan 50 uren. De wijze waarop de profielen geconstrueerd worden, is uitvoerig gedocumenteerd in het informatiedossier 'Wat maakt werk werkbaar bij zelfstandige ondernemers', (Bourdeaud'hui, 2011, www.werkbaarwerk.be).

3.1. Risicoprofiel voor werkstress

Werkstress kan uiteraard allerlei oorzaken hebben. In de arbeidssituatie zijn verschillende risicofactoren voor werkstress. In de onderstaande grafiek wordt de ernstgraad van vijf werkbaarheidsrisico's geïllustreerd voor de vrije beroepen. Een risico is ernstiger naarmate er meer zelfstandige ondernemers mee geconfronteerd worden en er een grotere kans is dat de zelfstandige ondernemers door de risico werkstressproblemen krijgen.

Figuur 7: problematische werkstress en risico's in de arbeidssituatie (vrije beroepen) 2010

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2010, SERV-Stichting Innovatie & arbeid
 Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vijf risicofactoren voor werkstress. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

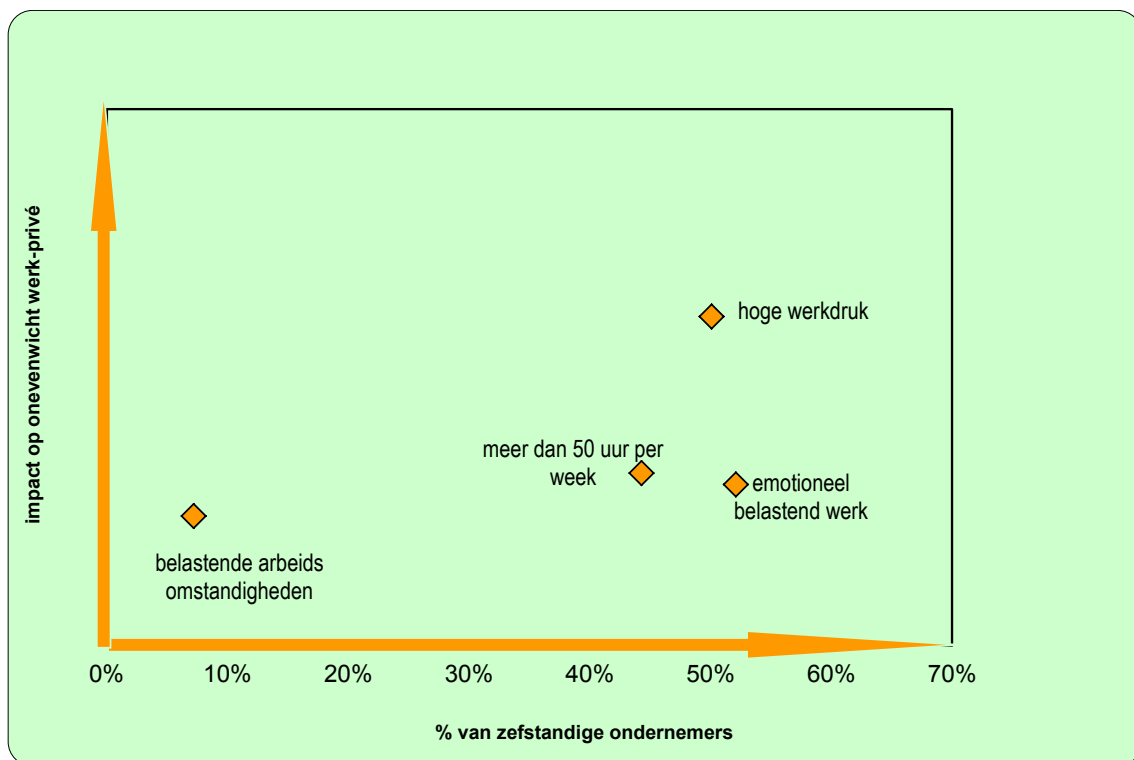
1. percentage zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er meer zelfstandigen in vrij beroep met emotioneel belastend werk dan er zelfstandigen in vrij beroep zijn met routinematig werk.
2. impact van risicofactor. Zo ligt het werkstressrisico hoger bij hoge werkdruk dan bij routinewerk.

Hoge werkdruk is duidelijk de meest ernstige risicofactor voor werkstress. Hoge werkdruk komt niet alleen vaak voor, maar verhoogt ook aanzienlijk de kans op werkstress. De helft (50,1%) van de zelfstandige ondernemers in vrij beroep werkt onder hoge werkdruk. Ook de emotionele belasting heeft een belangrijke impact op de werkstress. Zeer veel zelfstandigen in vrij beroep hebben emotioneel belastend werk (52,1%). Verder valt op dat ook een grote groep (44,3%) van de zelfstandige ondernemers in vrij beroep meer dan 50 uur per week werkt.

3.2. Risicoprofiel voor problematische werk-privé-balans

De hoge werkdruk is ook de belangrijkste risicofactor voor een problematische werk-privé-balans. Ook de emotionele belasting en de lange werkdagen (meer dan 50 uur per week) vormen voor een zeer grote groep zelfstandige ondernemers een belangrijke risicofactor voor de werk-privé-balans.

Figuur 10: problematische werk-privé-balans en risico's in de arbeidssituatie (vrije beroepen) 2010

Bron: Vlaamse werkbaarheidsmonitor 2010, SERV-Stichting Innovatie & Arbeid

Leeswijzer: de figuur geeft de ernstgraad weer voor vijf risicofactoren voor problemen met de werk-privé-balans. Deze ernstgraad wordt door 2 elementen bepaald:

1. percentage zelfstandige ondernemers dat met een risicofactor te maken heeft. Zo zijn er meer zelfstandige ondernemers met emotioneel belastend werk dan er zelfstandige ondernemers zijn met belastende arbeidsomstandigheden.

2. impact van risicofactor. Zo ligt het risico voor een problematische werk-privé-balans hoger bij hoge werkdruk dan bij emotioneel belastend werk.

Besluit

Werkbaar werk houdt in dat je door het werk gemotiveerd wordt en voldoende kansen krijgt om bij te leren. Het houdt ook in dat je er niet overspannen van wordt en dat er ruimte blijft voor het gezin, vrienden en hobby's. In 2007 heeft 51,1% van de zelfstandige ondernemers in vrij beroep werkbaar werk, in 2010 is dat 44,8%. De andere zelfstandige ondernemers in vrij beroep worden geconfronteerd met één of meerdere werkbaarheidsproblemen: werkstress (43,6%), motivatieproblemen (6,7%), een gebrek aan leerkansen (1%) of problemen om werk en privé op elkaar af te stemmen (39%). In 2010 zijn er procentueel meer zelfstandigen in vrij beroep die werkstress hebben en problemen ervaren om werk en privé op elkaar af te stemmen. Het aandeel met werkstress is tussen 2007 en 2010 toegenomen van 34,2% tot 43,6% en het aandeel dat problemen heeft om werk en privé te combineren nam toe van 31,9% tot 39%.

Niet alle zelfstandige ondernemers worden in dezelfde mate met problemen geconfronteerd. Vooral de concrete arbeidssituatie is bepalend voor de werkbaarheid van de job. Zowel voor problematische werkstress als een problematische werk-privébalans blijkt uit het risicoprofiel dat de hoge werkdruk de belangrijkste risicofactor is.

Meer informatie hierover in:

- ▀ *Informatiedossier 'Vlaamse Werkbaarheidsmonitor zelfstandigen 2010. Indicatoren voor de kwaliteit van de arbeid bij zelfstandige ondernemers, evolutie 2007-2010'*
- ▀ *Technische nota 'Werkbaar werk in 2010. Indicatoren voor kwaliteit van de arbeid van de zelfstandige ondernemers in Vlaanderen voor 3 sectoren.'*
- ▀ *Informatiedossier 'Wat maakt werk werkbaar bij zelfstandige ondernemers?' Onderzoek naar de determinanten van werkbaar werk op basis van de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor voor zelfstandige ondernemers 2007-2010'.*

Alle informatie over de werkbaarheidsmonitor op www.werkbaarwerk.be

De Vlaamse werkbaarheidsmonitor is een initiatief van de Vlaamse sociale partners en werd ontwikkeld door de Stichting Innovatie & Arbeid met de financiële steun van het Europees Sociaal Fonds